

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки та психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ А. В. Овчаренко

«2» вересня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЛОСОФІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ступінь доктора філософії

Рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий)

Галузь знань 01 Освіта. Педагогіка

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

Освітньо-наукова програма «Освітні, педагогічні науки»

2024 – 2025 навчальний рік

Анотація

Дисципліна «Філософія науково-дослідної діяльності» - наукова дисципліна, яка на сьогодні містить багатопланову систему раціогуманітарних знань про принципи, підходи, методи, способи, засоби та інструменти пізнання, конструювання і перетворення світу та людини. Її нагальність полягає в здатності майбутнього науковця логічно правильно аналізувати, формулювати та віднаходити оптимальні шляхи-способи вирішення дослідницьких завдань і проблем в швидкоплинних умовах сучасної реальності.

Ключові слова: пізнання, методологія, епістемологія, дослідницька діяльність.

Abstract

The discipline "Philosophy of Research" - a scientific discipline, that currently contains a multifaceted system of rational humanities knowledge of the principles, approaches, methods, ways, means and tools of cognition, design and transformation of the world and man. Its urgency lies in the ability of the future scientist to logically correctly analyze, formulate and find optimal ways to solve research tasks and problems in the fleeting conditions of modern reality.

Key words: cognition, methodology, epistemology, research activity.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 01 Освіта. Педагогіка	Нормативна	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – проєкт	Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки	Семестр	
Загальна кількість годин – 90		1-й	
		Лекції	
		10	
		Практичні, семінарські	
		20	
		Самостійна робота	
		60	
		Вид контролю: іспит	

Мова навчання – українська

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 30 год. – аудиторні заняття, 60 год. – самостійна робота (33%/67%).

2. Мета, завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

Метою дисципліни є:

- окреслити коло проблематики філософії науково-дослідної діяльності; ознайомити студентів з основними ідеями, напрямками, класичними творами з вказаної тематики.

- проаналізувати засадничі світоглядні й методологічні проблеми сучасного стану науки. Особлива увага приділяється проблемам кризи сучасної техногенної цивілізації та глобальним тенденціям зміни наукової картини світу, типів наукової й технічної раціональності, системам цінностей, на які орієнтуються вчені.

Завдання:

- розвиток ерудиції і філософської культури студентів, збагачення їх знанням філософських проблем сучасного природничо-наукового та суспільно-гуманітарного пізнання, якими вони могли б користуватися при самостійному науковому дослідженні у майбутньому;

- ознайомлення студентів з тенденціями розвитку сучасної філософії науки.

Передумови для вивчення дисципліни: курс пов'язаний із дисциплінами «Методологія, організація та технологія наукових досліджень», «Культура наукової мови та принципи академічної доброчесності», «Історія та теорія вищої освіти України».

Навчальна дисципліна складається з 3-х кредитів.

Програмні результати навчання:

ПРН-1.	Оперувати основними концепціями, теоріями, проблемами філософії й методології науки, змістом сучасних філософських дискусій із проблем розвитку суспільства та освіти; здійснювати рефлексію щодо актуальних проблем суспільного та індивідуального буття.
ПРН-2.	На основі системного наукового світогляду аналізувати складні явища суспільного життя, пов'язувати загальнофілософські проблеми з вирішенням завдань, що виникають у професійній та науково-інноваційній діяльності, застосовувати емпіричні й теоретичні методи пізнання.

ПРН-3.	Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з педагогічної освіти і науки та дотичних міждисциплінарних напрямів із використанням сучасних інструментів, критично аналізувати результати власних досліджень і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми.
ПРН-4.	Глибоко розуміти загальні принципи та методи педагогічних наук, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних

	дослідженнях у сфері педагогічної освіти і науки та у викладацькій практиці.
ПРН-5.	Знати трансформаційні зміни та сучасний стан розвитку педагогічної освіти в регіоні, Україні та за її межами.
ПРН-6.	Усвідомлювати та пояснювати закономірності і принципи вищої освіти, встановлювати зв'язки між ними, розкривати особливості їх реалізації у галузі педагогічної освіти і науки
ПРН-7.	Знати і володіти основними засобами науково-теоретичного та емпіричного досліджень: сукупністю наукових методів, всебічно обґрунтованих та зведених в єдину систему; сукупністю понять, визначених термінів і пов'язаних між собою; аналізом (продуктивної праці дітей та документації педагогів; фізичного стану дітей; освітнього середовища закладів освіти різного рівня; рівнів розвитку, вихованості та навченості).
ПРН-8.	Мати передові концептуальні та методологічні знання з педагогічної освіти, і на межі предметних галузей, а також дослідницькі навички, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні останніх світових досягнень із відповідного напрямку, отримання нових знань та/або здійснення інновацій.
ПРН-9.	Набуття універсальних навичок дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, пошуку та критичного аналізу інформації, концептуалізації та реалізації наукових проєктів, управління науковими проєктами, складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень та/або проєктів, реєстрації прав інтелектуальної власності.
ПРН-10.	Опанування іноземної мови на рівні, достатньому для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою (англійською або іншою, відповідно до специфіки спеціальності) в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних наукових текстів із відповідної тематики за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у результаті вивчення курсу студент оволодіває такими *компетентностями*:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Здатність до узагальнень, аналізу та синтезу, розвитку критичного мислення для розуміння процесів і явищ в галузі освіти, вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.

ЗК 2. Здатність до пошуку, систематизації, критичного осмислення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 3. Здатність створювати та інтерпретувати нові знання у процесі виконання наукового дослідження; брати участь, розробляти і управляти проєктами в галузі освіти.

ЗК 4. Здатність планувати і здійснювати комплексні дослідження, зокрема і в міждисциплінарних галузях, на основі системного наукового світогляду із застосуванням сучасних інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК 5. Здатність розробляти наукові проєкти та керувати ними, складати пропозиції щодо фінансування наукових досліджень, реєструвати права інтелектуальної власності.

ЗК 6. Здатність спілкуватися із науковою спільнотою, зокрема іноземною (англійською або іншою відповідно до специфіки спеціальності) мовами з метою презентації та обговорення результатів своєї наукової роботи в усній та письмовій формі; здійснювати міжкультурну комунікацію, працювати в міжнародному контексті, в інтернаціональних дослідницьких групах.

ЗК 7. Здатність генерувати нові ідеї й нестандартні підходи до їх реалізації (креативність).

II. Фахові:

ФК 1. Володіння знаннями в галузі освіти, зокрема про основні концепції, методики, технології, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань просистему педагогічної освіти і науки, оволодіння термінологією із досліджуваного наукового напрямку.

ФК 2. Здатність виявляти актуальні проблеми розвитку сучасної педагогічної освіти і науки, аналізувати та пропонувати шляхи їх вирішення із орієнтацією на інтереси особистості, суспільства і держави. Публічно представляти результати своїх наукових пошуків та захищати результати дисертаційного дослідження.

ФК 3. Здатність збирати дані для наукового дослідження із проблем педагогічної освіти і науки, систематизувати та інтерпретувати їх. Із використанням методологічного інструментарію виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання педагогічної освіти і науки та дотичних до них міждисциплінарних напрямках.

ФК 4. Здатність цілісно й системно розуміти історію і теорію вітчизняної та зарубіжної освіти, екстраполювати їх досягнення на сучасну освітню й наукову практику і окреслювати перспективи її розвитку.

ФК 5. Здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні проекти педагогічної освіти і науки та дотичні міждисциплінарні проекти.

ФК 6. Здатність проектувати та реалізовувати педагогічні моделі й інноваційні технології освіти з урахуванням значущих умов навчання і впроваджувати їх у навчальний процес.

ФК 7. Здатність до викладацької діяльності в межах спеціальності «Освітні, педагогічні науки»; планувати і організовувати освітній процес у вищій школі; визначати проміжні і кінцеві цілі навчання; вибудовувати взаємодію зі студентами, створювати здоров'язбережувальне середовище, позитивні міжособистісні стосунки й доброзичливий психологічний клімат.

ФК 8. Здатність оцінювати результати навчальної діяльності студентів, застосовуючи традиційні та альтернативні методи.

ФК 9. Здатність здійснювати рефлексію і самоаналіз педагогічної діяльності, передбачати перспективи, шляхи подальшого розвитку освітньої галузі в регіоні та Україні.

ФК 10. Здатність продуктивно працювати із науковцями, викладачами, учасниками освітнього процесу у групі та науково-дослідницькому об'єднанні, виконувати різні ролі, завдання та функції в ньому, проявляти ініціативу та творчість, підтримувати та управляти особистими взаємостосунками на принципах співпраці та співтворчості.

3. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Загальні та спеціальні проблеми філософії науково-дослідної діяльності.

Тема 1. Онтологічні проблеми науки.

Проблема пізнання субстанції світу. Єдність і особливість буття і матерії. Онтологічне значення простору і часу як універсальних форм буття. Субстанційно-онтологічний аспект розвитку взаємодії та детермінації. Співвідношення об'єктивної і суб'єктивної реальності. Проблема реальності в науці.

Кредит 2. Гносеологічні проблеми науки.

Тема 2. Філософський аналіз процесу наукового пізнання. Гносеологічні проблеми науки.

Структура пізнавального процесу. Істина як процес і результат пізнання. Буденне і наукове пізнання. Проблема єдності і класифікації науки. Об'єктивність і предметність наукових знань. Науковий підхід до встановлення істинності суджень. Взаємозв'язок гносеології і методології.

Кредит 3. Методологічний арсенал науки.

Тема 3. Методологічний арсенал науки.

Філософська методологія і її значення для розвитку науки. Поняття наукового методу. Типологія методів. Основні форми наукового знання. Методологічна спрямованість законів і категорій діалектики.

Тема 4. Філософія природознавства.

Об'єктивні основи і форми взаємозв'язку філософії і природознавства. Філософські проблеми фізики. Деякі філософські проблеми математики. Філософія і кібернетика.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви кредитів і тем	Кількість годин					
	денна форма					
	усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р	
1	2	3	4	5	6	7
I семестр						
<i>Кредит 1. Загальні та спеціальні проблеми філософії науково-дослідної діяльності</i>						
Тема 1. Онтологічні проблеми науки	30	2	2			26
Усього:	30	2	2			26
<i>Кредит 2. Гносеологічні проблеми науки</i>						
Тема 2. Філософський аналіз процесу наукового пізнання. Гносеологічні проблеми науки	30	2	4			24
Усього:	30	2	4			24
<i>Кредит 3. Методологічний арсенал науки</i>						
Тема 3. Методологічний арсенал науки	26	6	14			6
Тема 4. Філософія природознавства КР	4					4
Усього:	30	6	14			10
Разом:	90	10	20			60

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Загальні та спеціальні проблеми філософії науково-дослідної діяльності</i>		
1	Онтологічні проблеми науки.	2
<i>Кредит 2. Пошуки філософських основ сучасної освіти</i>		
2	Філософський аналіз процесу наукового пізнання. Гносеологічні проблеми науки.	2
<i>Кредит 3. Методологічний арсенал науки</i>		
3	Методологічний арсенал науки.	2
4	Філософія природознавства	2

5	Філософія освіти	2
	Усього:	10

6. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Кредит 1. Загальні та спеціальні проблеми філософії науково-дослідної діяльності</i>		
1	Онтологічні проблеми науки.	2
<i>Кредит 2. Пошуки філософських основ сучасної освіти</i>		
2	Філософський аналіз процесу наукового пізнання. Гносеологічні проблеми науки.	4
<i>Кредит 3. Методологічний арсенал науки</i>		
3	Методологічний арсенал науки.	14
	Усього:	20

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Онтологічні проблеми науки	26
2	Гносеологічні проблеми науки	24
3	Методологічний арсенал науки.	6
4	Філософія природознавства	4
	Усього:	60

7. Індивідуальне навчально-дослідне завдання:

підготовка проекту.

Загальні вимоги до виконання індивідуального завдання:

- самостійність виконання;
- логічність і послідовність викладення матеріалу;
- повнота виконання завдання;
- обґрунтованість висновків;
- використання статистичної інформації та довідкової літератури;
- наявність конкретних пропозицій;
- якість оформлення;
- вміння захищати результати проведеного дослідження.

8. Форми роботи та критерії оцінювання

Рейтинговий контроль знань студентів здійснюється за 100-бальною шкалою:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ОЦІНКА ECTS	СУМА БАЛІВ	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		екзамен	залік
A	90-100	5 (відмінно)	5/відм./зараховано
B	80-89	4 (добре)	4/добре/ зараховано
C	65-79		
D	55-64	3 (задовільно)	3/задов./ зараховано

E	50-54		
FX	35-49	2 (незадовільно)	Не зараховано

Форми поточного та підсумкового контролю. Комплексна діагностика знань, умінь і навичок студентів із дисципліни здійснюється на основі результатів проведення поточного й підсумкового контролю знань (КР). Поточне оцінювання (індивідуальне, групове і фронтальне опитування, самостійна робота, самоконтроль). Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмового матеріалу, виконання практичних робіт, уміння самостійно опрацювати джерела, складання конспекту рекомендованої літератури, написання і захист реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Завданням підсумкового контролю є перевірка глибини засвоєння аспірантом програмового матеріалу.

Критерії оцінювання відповідей на практичних заняттях:

Аспіранту виставляється *відмінно* за правильне виконання всіх завдань. Відповідь має бути повна, вичерпна, насичена термінологією з курсу; визначатися точністю, послідовністю і логічністю; відповідати мовним нормам.

Аспіранту виставляється *дуже добре* ставиться за виконання 75 % усіх завдань, якщо він у достатній мірі оперує навчальним матеріалом, узагальнює окремі факти, формулює та обґрунтовує нескладні висновки.

Аспіранту виставляється *добре*, якщо в ході відповіді він розкриває питання, проте не завжди наводить приклади на підтвердження теоретичного матеріалу; у мовленні трапляються незначні мовні огріхи.

Аспіранту виставляється *достатньо*, якщо він володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні, поверхово і фрагментарно або володіє частиною навчального матеріалу, уміє застосовувати знання в стандартних ситуаціях, але порушує послідовність і логічність викладу думок. У відповіді трапляються суттєві мовні помилки.

Аспіранту виставляється *задовільно*, якщо він бере участь в обговоренні теоретичних питань практичного заняття, проте, відповіді є недостатніми за обсягом (до 5-6 реплік), елементарними за змістом, зі значною кількістю помилок різного роду.

Кількість балів у кінці **семестру** повинна складати від 150 до 300 балів (за 3 кредити), тобто сума балів за виконання усіх завдань.

Відповідний **розподіл балів, які отримують аспіранти** за 3 кредити:

Поточне тестування та самостійна робота				Іспит	Накопичувальні бали/ Сума	
T1	T2	T3	T4	Контрольна робота – 30 (входить до кредиту 3)	120	300/100
45	45	45	45			

9. Засоби діагностики

Засобами діагностики та методами демонстрування результатів навчання є: завдання до практичних занять, завдання для самостійної та індивідуальної роботи (повідомлення, реферат, мультимедійна презентація), презентації результатів виконання індивідуального науково-дослідного завдання, тестові завдання, контрольна робота.

10. Методи навчання

Усний виклад матеріалу (лекція, бесіда), проблемне навчання, робота з посібниками та додатковими джерелами, групові дискусії, метод проєктів, кейс-метод.

11. Рекомендована література

Базова

1. Гальченко С.І., Силка О.З. Основи наукових досліджень: навч.-метод. посіб. Черкаси: АММО, 2015. 93 с.
2. Кодекс наукової етики / Всеукраїнська громадянська організація «Українська федерація вчених». *Наука і наукознавство*, 2005. № 3. С. 31–37.
3. Селігей П. Світло і тіні наукового стилю. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 628 с
4. Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / під загал. ред. Л. Губерського. 2-е вид., перероб. і доп. Харків: Фоліо, 2017. 624 с.
5. Філософія науки / за ред. І. С. Добронравової. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2018. 255 с.
6. Філософія науки: підручник / О. П. Дзьобань; ДНУ «Ін-т інформації, безпеки і права Нац. академії прав. наук України». Київ; Одеса : Фенікс, 2024. 516 с.
7. Чуйко В. Л. Рефлексія основоположних методологій філософії науки. Київ: Центр практичної філософії, 2000. 252 с.

Допоміжна

1. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання: ДСТУ 8302:2015 / Нац. стандарт України. Вид. офіц. Введ. з 01.07.2016. К.: УкрНДНЦ, 2016. 16 с. (Інформація та документація).
2. Етичний кодекс ученого України / НАН України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09/conv?lang=ru#Text>
3. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах: методичні рекомендації / Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Українська бібліотечна асоціація. Київ: УБА, 2016. 117 с.

12. Інформаційні ресурси

Бібліотека e-reading. URL: <http://www.e-reading.by/bookbytypes.php?type=17> Бібліотека royallib. URL: <https://royallib.com/> Бібліотека Гумер. https://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php

Державна наукова установа «Книжкова палата України ім. Івана Федорова» <http://www.ukrbook.net>

Електронна бібліотека НУБіП України eNULESIR: <https://nubip.edu.ua/node/17325>

Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua>

Національна парламентська бібліотека України <http://www.nplu.org/>

Одеська національна наукова бібліотека <http://www.odnb.odessa>

Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка <http://korolenko.kharkov.com>

Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди <http://www.filosof.com.ua/index.htm>